

„Teoria Polityki” 2020, nr 4

<https://doi.org/10.19195/1643-0328.29.11>

Z inicjatywy środowiska polskich politologów — teoretyków polityki przed kilku laty utworzone zostało naukowe czasopismo „Teoria Polityki”, którego redakcja ma siedzibę w Instytucie Nauk Politycznych i Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Jagiellońskiego. Poznawczą — teoretyczną i metodologiczną — perspektywę czasopisma dobrze oddaje fragment wprowadzenia do jego pierwszego numeru:

Analiza polityki potrzebuje nowych dróg prowadzenia badań, potrzebuje wykraczania poza dorobek często dominujących w politologii nurtów o proveniencji scjentystycznej czy normatywnej. Korzystania z wszystkich możliwych perspektyw badawczych, strategii czy metodologii, co oznacza akceptację różnorodności podejść badawczych i paradygmatów naukowych¹.

Rok 2020 przyniósł publikację kolejnego, czwartego numeru czasopisma. Przedmiotem artykułów tworzących tom jest interpretacjonizm — jedna z podstawowych orientacji badawczych w naukach humanistycznych i społecznych. Autorzy podjęli zagadnienia ogólne i aspektowe, teoretyczne, metodologiczne i aplikacyjne, przy czym odnoszą się one nie tylko do samej politologii i teorii polityki, ale wkraczają również na obszar innych dyscyplin nauki.

Nurt interpretacjonistyczny, z jego ogólnymi założeniami, wewnętrzną różnorodnością koncepcji i procedur badawczych, wywołuje zróżnicowane, pozytywne i negatywne reakcje w środowisku naukowym — jest jednym z obiektów fundamentalnego sporu w nauce. W najszerszym ujęciu jest to spór między zwolennikami ontologicznej i epistemologicznej perspektywy naturalizmu i antynaturalizmu, pozytywizmu i antypozytywizmu. W konsekwencji istnieją przeciwstawne stanowiska w kwestii potencjału poznawczego nauk przyrodniczych oraz nauk humanistycznych i społecznych — od kwestionowania naukowego statusu tych drugich po wskazywanie warunków, po których spełnieniu status ten mógłby być przynajmniej w części warunkowo uznany.

Spór ten toczy się również w kwestii nauki o polityce, z jej oczywistym pluralizmem teoretyczno-metodologicznym. Podstawową, aczkolwiek nie jedyną płaszczyznę konfliktu stanowi opozycja podejścia empirycznego (pozytywistycznego) i interpretacjonistycznego (hermeneutycznego). Poza przeciwstawnymi argumentami stron sporu, nadawaniem swoim podejściom nadrzędnych kompetencji poznawczych, występują także stanowiska pośrednie, wskazujące na ich komplementarność (w różnych wariantach), czego

¹ P. Borowiec, *W stronę teorii polityki*, „Teoria Polityki” 2017, nr 1, s. 7.

przykładem jest podejście realistyczne². Polemika dotyczy między innymi kwestii: obiektywnego statusu rzeczywistości społecznej oraz istnienia i poznawalności obiektywnych, przyczynowych prawidłowości jej rozwoju; definiowania celu poznania naukowego w postaci wyjaśniania i/lub rozumienia zjawisk i procesów społecznych; jednoznacznego bądź relatywnego stanowiska tycaącego relacji: struktura — podmiotowość; walorów poznawczych i nadrzędności badań ilościowych bądź jakościowych; poznawczych, regulacyjnych i prognostycznych rezultatów badań.

Prezentowany czytelnikowi tom, zawierający trzynaście artykułów polskich i zagranicznych badaczy, charakteryzuje wysoki walor poznawczy. Słowo wstępne jego redaktorów, Zbigniewa Bloka i Małgorzaty Kołodziejczak, sygnalizuje treści publikacji — między innymi znaczenie interpretacji w nauce, konieczność ustalenia „epistemologicznego statusu rozumienia w politologii”, potrzebę wypracowania i stosowania integralnego podejścia w wyjaśnianiu rzeczywistości politycznej, merytoryczne wątki poszczególnych opracowań³.

Publikację otwiera artykuł Andrzeja W. Jabłońskiego pt. *Interpretacje w naukach społecznych — aspekty teoretyczne i metodologiczne*. Autor omawia ewolucję znaczenia interpretacji w pozanaukowym i naukowym ujęciu. Rekonstruuje stanowisko Maxa Webera, którego koncepcja socjologii rozumiejącej przyjmuje interpretację jako metodę odkrywania subiektywnego znaczenia nadawanego swoim działaniom przez dane podmioty, przy czym koniecznym dopełnieniem badań powinno być uwzględnienie zewnętrznych, obiektywnych przyczyn tych działań. Dalsze rozważania koncentrują się na znaczeniu interpretacji w badaniach jakościowych, relacjach pojęć interpretacji i rozumienia, wyjaśnianiu interpretacyjnym. Pewnego rodzaju puentą artykułu jest argumentacja oczywistej obecności podejścia interpretacyjnego w politologii, gdzie badacze „starają się zrozumieć motywy działania aktorów politycznych w różnych kontekstach kulturowych, instytucjonalnych, strukturalnych”⁴. Nie oznacza to redukcji perspektywy empiryzmu w nauce o polityce, stanowi natomiast wyzwanie w postaci nie tyle wzajemnego respektowania się, ile kształtowania komplementarnych strategii w poznaniu naukowym.

Artykuł Małgorzaty Kułakowskiej pt. *Interpretive Theories in Political Science* rozwija część zagadnień rozważanych w poprzednim tekście oraz eksploruje inne wątki problematyki. Interpretacjonizm analizowany jest w kontekście filozofii nauki, nauk społecznych i politologii, z akcentem na odmienność od pozytywistycznego modelu nauki. Przedstawia między innymi genezę, wewnętrzne zróżnicowanie i relacje interpretacjonizmu z innymi podejściami badawczymi, w tym z konstruktywizmem, możliwość traktowania go jako kolejnego (obok badań jakościowych i ilościowych) sposobu badania rzeczywistości społecznej, a także znaczenie właściwości badacza w postrzeganiu rzeczywistości oraz interpretowaniu preferencji i działań ludzi.

² Zob. D. Marsh, G. Stoker, *Teorie i metody w naukach politycznych*, Kraków 2006, rozdz. 1.

³ Z. Blok, M. Kołodziejczak, *Interpretacja w nauce o polityce — formy obecności*, „Teoria Polityki” 2020, nr 4, s. 7–10.

⁴ A.W. Jabłoński, *Interpretacje w naukach społecznych — aspekty teoretyczne i metodologiczne*, „Teoria Polityki” 2020, nr 4, s. 26.

Andrzej Czajowski w artykule *Wyjaśnianie empiryczne a wyjaśnianie interpretacyjne działań politycznych* przeprowadza rozbudowaną analizę pojęć wyjaśniania i rozumienia, tytułowych rodzajów wyjaśniania, ich relacji i konsekwencji poznawczych. Przedstawia ewolucję problematyki w ujęciu chronologicznym: od starożytności, przez okres nowożytny, po czasy współczesne. Jako sposób przewyższenia antynomii powyższych rodzajów akcentuje zasadność postulatu wyjaśniania integralnego/komplementarnego. Poddaje oglądowi właściwości działań politycznych, ich przyczynowo-skutkowe mechanizmy, empiryczne postaci, ale także psychiczne dyspozycje powodujące takie, a nie inne treści, formy, przebieg i skutki działań. Dyspozycje te, niedostępne zewnętrznej obserwacji, są przedmiotem interpretacji. W rezultacie niedoskonałości wyjaśniania empirycznego i interpretacyjnego uzasadniają potrzebę podejścia komplementarnego.

Filip Pierzchalski napisał artykuł „*Zewnętrzność*” interpretacji. *Badane polityki w ujęciu eksternalistycznym*. Jego osią jest polemika z podejściem solipsystycznym, w którym poznanie rzeczywistości zachodzi przez interpretacje subiektywistyczne, mające pierwszoosobowy charakter. Rodzą się one ze specyficznych właściwości każdego badacza, między innymi psychiki, języka, wiedzy, doświadczeń. Autor wnikliwie analizuje konsekwencje tego podejścia na przykładzie radykalnie odmiennych interpretacji danego zjawiska sformułowanych przez dwóch badaczy. Perspektywa eksternalistyczna w pewnym stopniu podważa założenia solipsyzmu, podkreślając między innymi społeczny, nie zaś jednostkowy charakter procesu tworzenia języka, uwikłanie myślenia jednostki w proces socjalizacji czy intersubiektywne tworzenie wiedzy naukowej.

Artykuł Bartosza Brożka pt. *Legal Interpretation: Towards a New Paradigm?* podejmuje kwestie interpretacji prawa w perspektywie kognitywistycznej, a ściśle — koncepcji poznania ucieleśnionego oraz symulacji umysłowej. Autor podkreśla w nim specyfiki języka konkretnego oraz języka abstrakcyjnego, wpływające na interpretację i rozumienie prawa.

Xymena Kurowska w artykule *Interpretative Scholarship in Contemporary International Relations* prezentuje rolę interpretacjonizmu w badaniach nad stosunkami międzynarodowymi. Opisuje jego właściwości, ale przede wszystkim uzasadnia potrzebę rozwijania badań, wskazując na dotychczasowe efekty w postaci programów badawczych i publikacji, uzupełniających tradycyjne wykładnie problematyki dyscypliny.

Janusz Węgrzecki przedstawił artykuł pt. *Teoria polityki — powszechność interpretacjonizmu na przykładzie rekonstrukcji*. Autor systematycznie dowodzi tytułowej powszechności w każdym badaniu oraz objaśnia sens, wymagania i etapy rekonstrukcji przedmiotu badań — myśli i zjawisk — jako ich interpretacyjnej syntezy. Rozważania wiążą rekonstrukcję w ujęciu personalizmu, oparta na kategorii godności człowieka.

Artykuł Dietera Teicherta pt. *Hermeneuticus: Polity, Politics and Political Theory in Gadamer's Philosophical Hermeneutics* omawia wielostronny wpływ twórczości Gadamera na badania politologiczne, w tym postulat postrzegania polityki „oczami” jej uczestników, którzy nadają swoim działaniom znaczenia wymagające zinterpretowania przez badacza.

Artykuł Jana P. Hudzika zatytułowany *Władza i to, co politycznie nieokreślone: niewczesne rozważania o dekonstrukcji* zawiera wieloaspektową refleksję teorii francuskiej

nad mechanizmami polityki i władzy wytwarzającymi między innymi przemoc, zniewolenie jednostek, nierówność, niesprawiedliwość — także w świecie nauki. Jednym z jej postulatów jest formułowanie i stosowanie dekonstrukcyjnej teorii polityki jako swoistej reakcji na stan współczesnych społeczeństw i państw.

Artur Laska w artykule *O niezbędności politologicznej interpretacji — subiektywność i narracyjność jako determinanty warsztatu politologa* uzasadnia tytułowe kategorie jako immanentne elementy perspektywy integralnej, odrzucającej utrwalone w innych podejściach opozycje: obiektywne–subiektywne, deterministyczne–indeterministyczne, kwantyfikowalne–niekwantyfikowalne, struktura–podmiotowość itp. Interpretacja jest pełnoprawnym sposobem poznawania polityki, aczkolwiek ma pewne ograniczenia związane między innymi z trudnością docierania do rzeczywistych motywów, intencji itp. podmiotów działania czy niepewnym, płynnym charakterem rezultatów dyskursu i narracji.

Artykuł Jarosława Noconia nosi tytuł *Interpretacja funkcji w socjobiologicznych koncepcjach polityki*. Podstawą rozważań jest paradygmat ewolucjonizmu wraz z założeniem zastosowania metodologii przyrodoznawstwa w naukach humanistycznych i społecznych. Autor koncentruje się na socjobiologicznych koncepcjach polityki, zwłaszcza w odniesieniu do teleologicznej, deterministycznej i dialektycznej interpretacji funkcji, warunkujących odmienne sposoby wyjaśniania postaw i zachowań politycznych, a dalej — konstrukcji i dynamiki ładu społecznego, systemu politycznego czy państwa.

Terence Ball w tekście *Lincoln's Deadly Hermeneutics* podejmuje empiryczną analizę interpretacji jako śmiertelności/zabójczego środka walki politycznej. W warunkach amerykańskiego konfliktu politycznego z przełomu lat pięćdziesiątych i sześćdziesiątych XIX wieku zderzyły się przeciwstawne interpretacje Deklaracji niepodległości i Konstytucji. Ostateczne rezultaty wojny secesyjnej współtworzyła hermeneutyka Abrahama Lincolna, wskazująca konsekwencje zasady równości wszystkich ludzi w kontekście istniejącego niewolnictwa, i szerzej — znaczenia respektowania prawa dla perspektyw społeczeństwa i państwa.

Russell L. Hanson, autor artykułu pt. *Original Intent and Popular Government: A Madisonian Perspective*, również dokonuje analizy przeciwstawnych interpretacji norm prawnych, na przykładzie sporu Aleksandra Hamiltona i Jamesa Madisonsa o relacje Kongresu i narodowego banku. Jego stawką był nie tylko zakres niezależności banku, ale także sposób rozumienia oraz stosowania zasady kontroli i równowagi, będącej jedną z gwarancji istnienia demokratycznego państwa.

Lektura czwartego numeru czasopisma „Teoria Polityki” nie pozostawia wątpliwości w kwestii potrzeby podejmowania problematyki orientacji hermeneutycznej i interpretacyjnej w nauce o polityce, z intencjami uwzględnienia ich stałej obecności w procesach naukowego poznania i docenienia wkładu w badania skomplikowanej, niejednoznacznej, w części nieobserwowalnej bezpośrednio rzeczywistości politycznej, z jej obiektywnymi i subiektywnymi aspektami. Zaprezentowane czytelnikowi opracowania spełniają wysokie standardy merytoryczne. Zawierają kompetentne rozważania nad rolą interpretacji w nauce o polityce, filozofii, teorii prawa, socjologii, socjobiologii

itp., niestroniące od formułowania krytycznych uwag, ale przede wszystkim poszukujące oraz określające możliwości integralnych badań rzeczywistości.

Leszek Sobkowiak

ORCID: 0000-0002-1493-2058